

Yttermalungs kyrkogård

Bevarande- och utvecklingsplan

Historik

Kulturhistoriska värden och viktiga karaktärer

Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser

Plan för bevarande och utveckling

Landskapsgruppen
Monica Sandberg
Rev 2020-04-22

Landskaps
gruppen

Yttermalungs kyrkogård

Bjuråker 3:3

Malungs församling

Malung-Sälen kommun

Dalarnas län

Omslag: Den äldsta delen och kyrkan,

Foton: Monica Sandberg

Innehåll

	Sid
Inledning	3
Omfattning och syfte	4
Lagskydd.	4
Historik	5
Beskrivning	12
Kulturhistoriska värden och viktiga karaktärer	18
Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser	19
Plan för bevarande och utveckling	21

Bilaga 1	Förteckning - Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser
Bilaga 2	Riktlinjer för vård- och underhåll samt omarbetning av gravanordningar
Bilaga 3	Karta - Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser
Bilaga 4	Karta - Kulturhistoriskt värdefulla områden och strukturer
Bilaga 5	Karta - Plan för bevarande och utveckling

Inledning

Denna Bevarande- och utvecklingsplan för Yttermalungs kyrkogård är ett led i Malungs församlings arbete med bevarande och utveckling av församlingens kyrkogårdar. Malungs kyrkogård behandlades i en första etapp och arbetet fortsätter nu med de fyra kyrkogårdarna i de mindre tätorterna Malungsfors, Tyngsjö, Yttermalung och Öje.

Planen är framtagen på uppdrag av Malungs församling. Församlingens kontaktperson har varit kyrkogårdsföreståndare Evelina Karlsson. Ewa Lissel på Sweco i Falun fotograferade de enskilda gravanordningarna. Uppdragsansvarig på Landskapsgruppen var Monica Sandberg och medverkade gjorde Joen Widmark och David Isberg. Arbetet har pågått under juli-dec 2017.

2020-04-22

Monica Sandberg
Kyrkogårdsarkitekt, Landskapsgruppen AB

Omfattning och syfte

Planen gäller Yttermalungs kyrkogård och den beskriver och definierar kyrkogårdens kulturhistoriska värden och framträdande karaktärer. Både helhetsmiljön och gravområden behandlas. En sammanfattande redovisning i kartform görs i **Bilaga 4**, Karta - Kulturhistoriskt värdefulla områden och strukturer.

Gravplatser med gravanordningar tillkomna före 1960 har fotodokumenterats och bedömts individuellt utifrån sitt kulturhistoriska värde. Var de värdefulla gravplatserna är belägna visas på en kyrkogårdskarta och de förtecknas i **Bilaga 1**, samt redovisas i kartform i **Bilaga 3**.

Utifrån dokumentationen och bedömningen har en plan för kyrkogårdens bevarande och utveckling tagits fram. Den grundar sig även på behovet av ny gravmark och estetiska överväganden. Planen visar de kulturhistoriskt värdefulla gravområdena som ska bevaras, vilka av dem som bevaras intakta och vilka av dem som är möjliga för återbruk av gravvårdar. Planen visar även hur behovet ny av gravmark tillgodoses och hur överskott av gravmark kan hanteras. Likaså om det finns förnyelse- eller ändringsbehov. Planen redovisas i kartform i **Bilaga 5**.

Syftet med planen är att ange vilka områden, objekt och strukturer som bevaras och därmed vårdas och underhålls samt fungera som ett underlag vid planering av framtida förändringar på kyrkogården.

Bevarande- och utvecklingsplanen är en del av kyrkogårdens Vård- och underhållsplan.

Lagskydd

Vård och underhåll

Kyrkliga kulturminnen är skyddade enligt Kulturmiljölagen (Lag 1988:950), även kallad KML. Skyddet gäller för begravningsplatser som har någon del tillkommen år 1939 eller tidigare. För vården och underhållet av en begravningsplats gäller:

4 kap 11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas. (Lag 1988:950)

Riksantikvarieämbetet anger i sina föreskrifter att de skyddade begravningsplatserna skall ha en vård- och underhållsplan:

11 § Ägare till kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser som avses i 4 kap. 3, 4, 13 och 14 §§ kulturmiljölagen ansvarar för att en vård- och underhållsplan finns för dessa objekt. Planen ska redovisa hur objekten ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas. Såväl sedvanligt underhåll som tillståndspliktiga åtgärder enligt 4 kap. 3 och 13 §§ kulturmiljölagen ska framgå av planen. Planen ska revideras med intervall om högst tio år. Länsstyrelsen ska ges möjlighet att yttra sig över planen. (KRFS 2012:2)

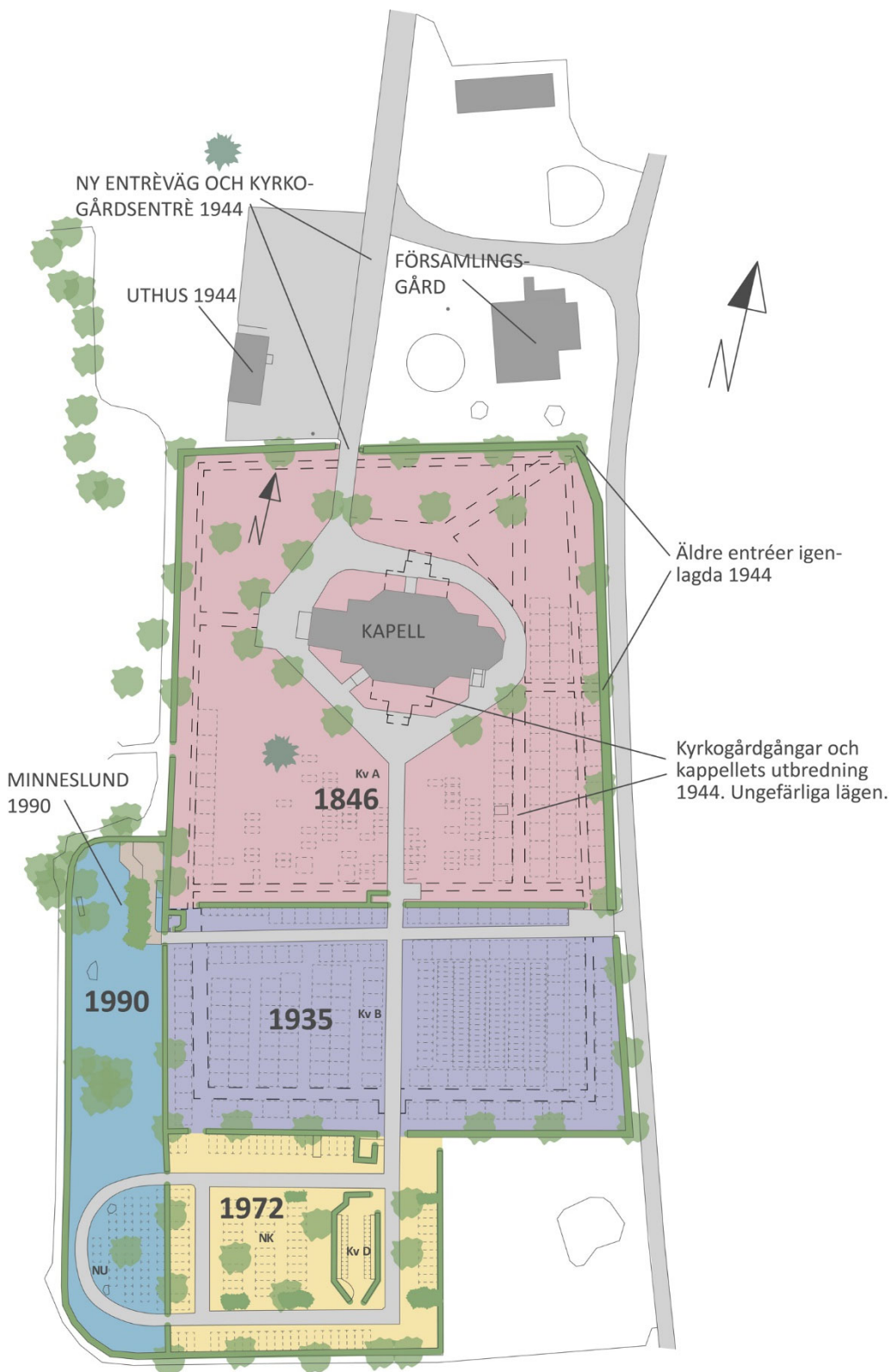
Tillståndspliktiga åtgärder

4 kap 13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen 1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen, 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. (Lag 1988:950)

Historik

Kyrkogårdskarta med utvidgningar

Kronologiskförteckning av händelser i kyrkogårdens utveckling

Årtal	Händelse	Källa
Okänt	Ett första kapell omnämns, då i Bjuråkers by	Ahlberg, 1996*
1660	Ett nytt kapell uppförs, som ersätter det första	Ahlberg, 1996*
1779	Total ombyggnation av det nu nedgångna kapellet. Ett torn tillkommer.	Ahlberg, 1996* Sjöberg, 1950*
1846	Yttermalung får begravningsrätt och kyrkogården invigs. Fram tills nu hade de döda förts till Malung.	Anteckningar i kapellet. Sjögren, 1950*
1890	Kapellet rivs, och ny kapellbyggnad uppförs, ritad av arkitekt G Sjöberg.	RAÄ* Ahlberg, 1996*
1935	Ritningar för en utvidgning av kyrkogården söderut av Werner Mattson tas fram.	ATA
1943-44	Ny entréväg och entré till kyrka och kyrkogård anordnas. Gamla entrén och gången fram till kyrkan från det nordöstra hörnet läggs igen. Ritningen gjordes av Werner Mattson 1944	ATA
1944	Uthuset norr om kyrkogården uppförs, enligt ritning av Werner Mattson.	ATA
1965-1966	Total ombyggnation av kapellet, arkitekt var Torsten Wirke. Norra och södra korsarmarna revs och byggnaden gavs en modern karaktär	RAÄ* Ahlberg, 1996*
1980-talet	Kyrkogården utökas söderut. Gravhäckarna i Kv. A försvann i samband med en gräsbränning under en vårväll i kapellet.	Anteckningar i kapellet*
1990	Minneslund anläggs.	Anteckningar i kapellet*
2000, ca	Rönnar längs mittgången på 1935 års utvidgning togs bort.	Muntlig uppgift från församlingen
2010	Björkar återplanteras längs huvudgången fram till kapellet och gångarna närmast kring kapellet på äldsta kyrkogårdsdelen. Tallen på kv A planterades.	Muntlig uppgift från församlingen
2010	Kopparhäggarna i minneslunden planterades.	Muntlig uppgift från församlingen
2011	Ett område med askgravplatser anordnas på 1972 års utvidgning.	Muntlig uppgift från församlingen
2014	En ramp anläggs till kapellporten.	Muntlig uppgift från församlingen

*) I J-P Dauphin, Kulturhistorisk karakterisering av kyrkor, 2005

Historiska bilder och kartor

Generalstabs-
kartan 1919,
Lantmäteriet.
Röd prick visar
kyrkogårdens
läge.

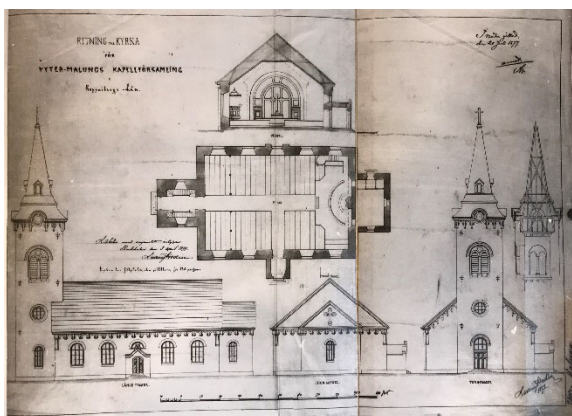

Ekonomiska
kartan 1971,
Lantmäteriet.

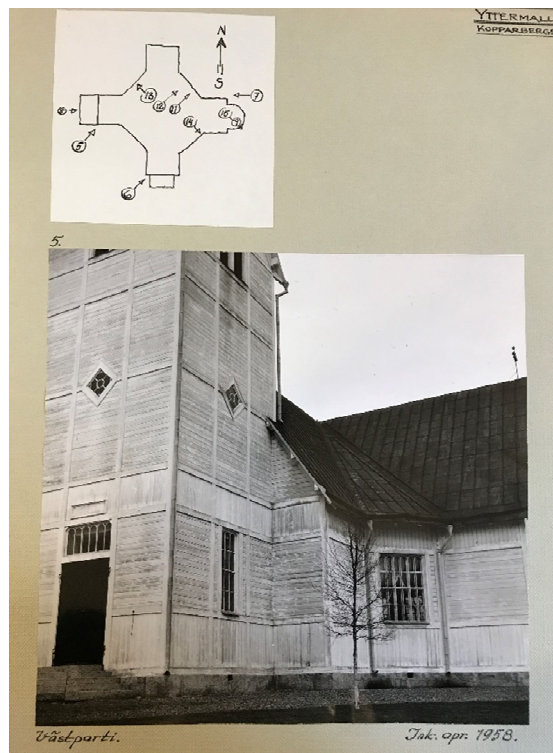

Vykort. Utsikt
från kyrktornet
över Västerdal-
älven, ca 1910.

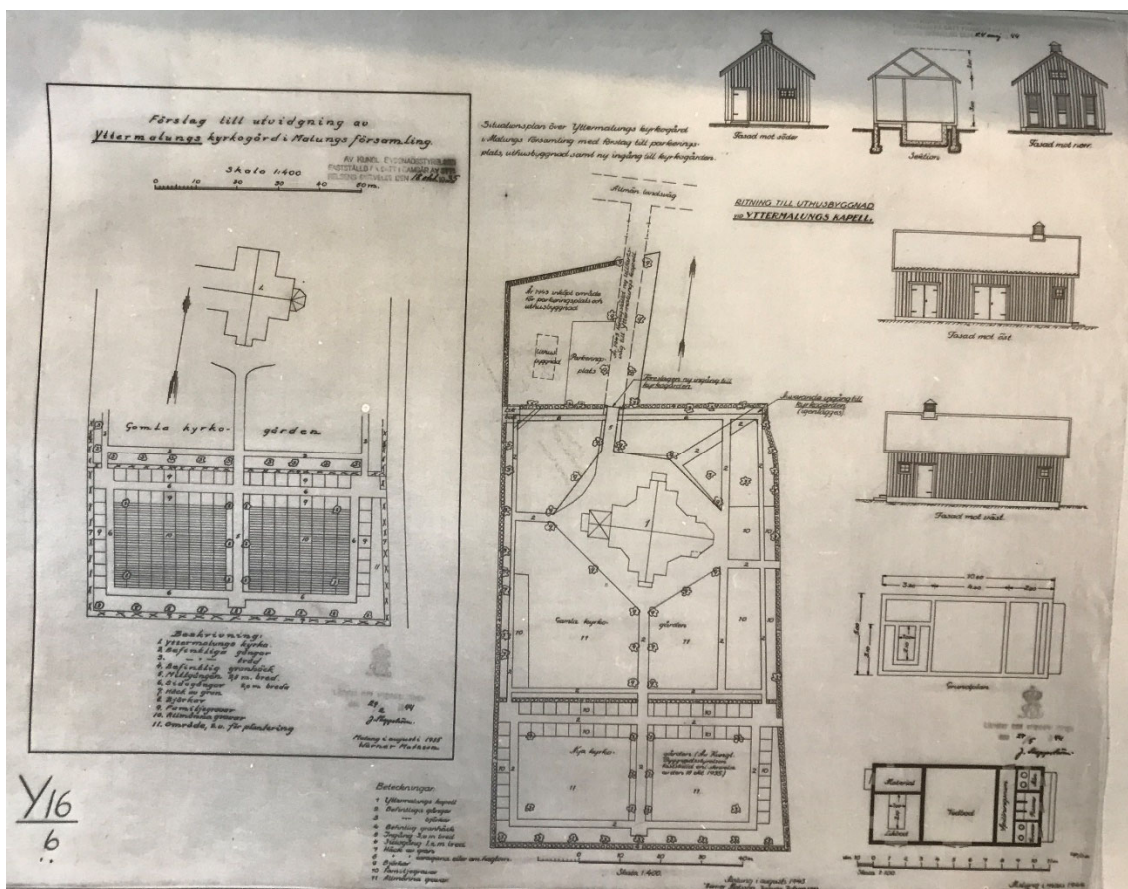

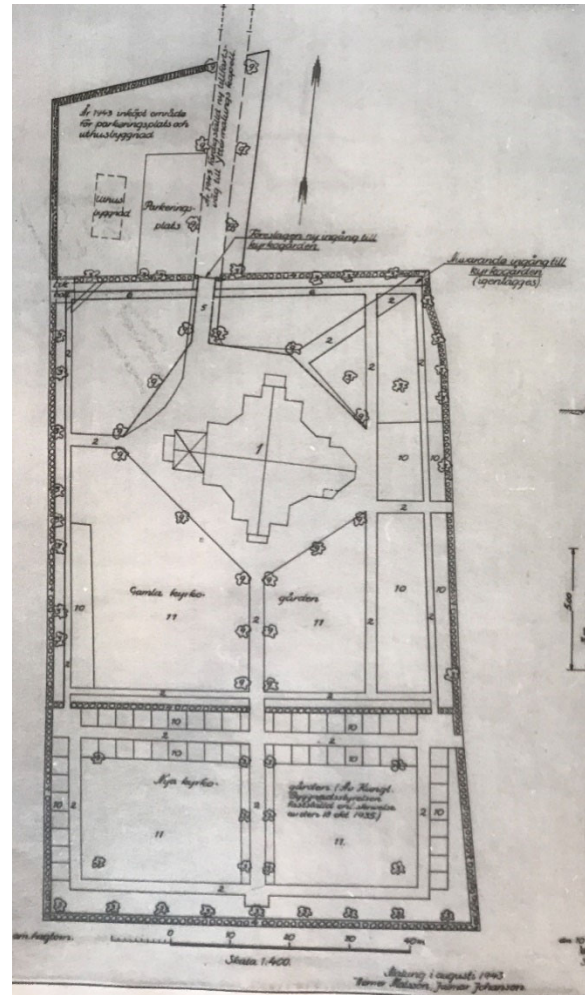
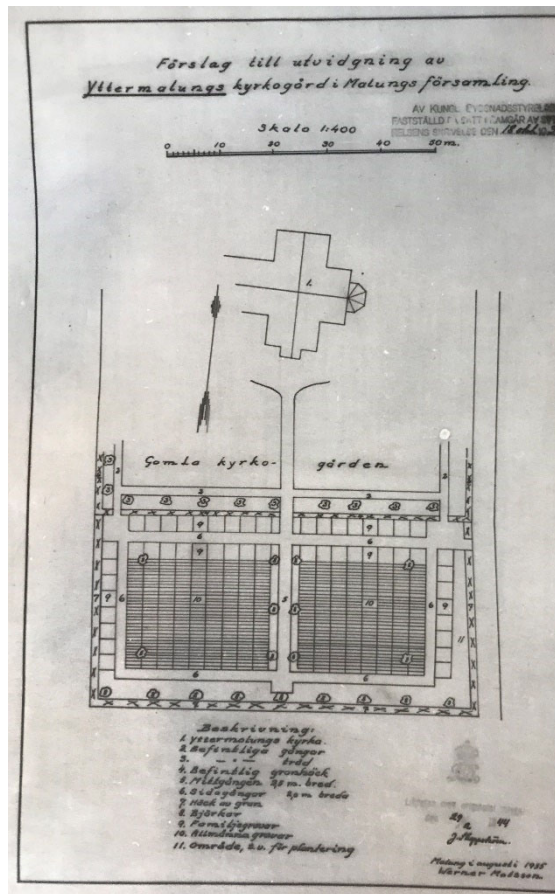
Ritning på kapellet, 1887, ATA.

Kapellets västparti, i förgrunden en nyplanterad björk, ATA.

Ritning över kyrkogårdsutvidgning, ny entréväg och uthus, 1935-1944, Werner Matsson. ATA.

Detaljer ur ritning över kyrkogårdsutvidgning, ny entréväg och uthus, 1935-1944, Werner Matsson. ATA.

Gravplatsindelningen till vänster visar traditionsenligt de inre större fälten med smala tätt lagda allmänna gravar och de större familjegravarna kantar gångarna som en yttre ram. En krans av träd och en granhäck omgärdar den äldsta kyrkogårdsdelen. Utvidgningen föreslås också få en granhäck och att björkar planteras i söder samt längs mittaxeln.

Den högra detaljen visar läget för den gamla entrén och tillhörande gång i nordost, den nya entrén i norr, den äldsta kyrkogårdsdelens gångsystem, den omgärdande granhäcken och placeringen av träd längs omgärdning och gångar.

Vykort 1932. Gravarna omgärdades av häckar, som försvann vid en gräsbränning på 1980-talet.

Vykort från 1940-talet.

Tidningsartikel från 1964, ATA.

Kapellet 1984, ATA.

Vykort från 1940-talet. ATA. Kapellet sett bortom älven från nordväst.

Beskrivning

Omgivning och sammanhang

Så här beskriver Jean-Paul Darphin, orten och kyrkomiljön i Kulturhistorisk karakteristik och bedömning, 2005:

"Yttermalungs kapell ligger intill Västerdalälvens östra strand, en halvmil söder om moderkyrkan i Malung. Yttermalung har karaktär av radby men kapellet och kyrkogården ligger något avskilda i förlängning av en lokal bygata som ansluter till landsvägen mot Tyngsjö. Från landsvägen leder en rak asfalterad väg till kyrktomtens ingång, förbi parkeringsplatsen. Norr om kyrkan, kring infartsvägen, ligger en del av bybebyggelsen. Strax nordost om kyrkan och i vinkel med denna ligger en gammal skolbyggnad [byggd 1882] som sedan 1972 tillhör församlingen och har inretts till församlingsgård. Mitt emot denna byggnad står en teknisk byggnad som tidigare brukats som bårhus."

Ortsnamnet Malung består av förleden mal som står för 'sand, grus eller småsten' (på stranden), och efterleden ung som betyder inbyggare. Yttermalung och Övermalung bildar tillsammans sedan gammalt Malungs socken. Västerdalälven och dess dalgång med flacka strandmarker av isälvsediment har utgjort grunden för bosättningar, odling och viktiga näringar i socknen. Då förutsättningarna för odling är relativt magra har det varit viktigt med binärningar såsom järnhantering, kvarndrift, jakt, skinnhantverk, fiske och skogsbruk. Även handel över norska gränsen med försäljning av myrmalmsjärn, smidesvaror, smör, fågel och pälsverk har varit betydande.

Västerdalälven är historiskt sett en viktig kommunikationsled och moderna efterföljare är järnvägen Västerdalsbanan som invigdes år 1934 och landsvägen som numera kallas E16. Järnvägen togs ur bruk 2011, men landsvägen är betydelsefull och det planeras (2017) för en ändrad dragning av den utanför Yttermalungs by.

Kyrkan med parkeringsplatsen i förgrunden.

Huvudentrén i norr med församlingsgården i bakgrunden.

Den äldsta kyrkogårdsdelen

Platsen för Yttermalungs kyrkogård har flerhundraåriga anor, åtminstone sedan 1600-talet har det stått ett kapell här. Användningen som kyrkogård startade 1846 då man fick begravningsrätt och troligen omfattade kyrkogården marken kring kapellet, motsvarande det nästan kvadratiske område vi här kallar äldsta delen. Kyrkogården har något större utbredning åt söder, vilket enligt traditionen är den bästa sidan att begravas på. Hur den tidiga kyrkogården var anordnad är inte känt. 1890 revs det gamla kapellet och ett nytt uppfördes, i form av ett kyrkliknande träkapell i nygotik med två korsarmar. Det var inte ovanligt att även kyrkogården sågs över i samband med ändringar av kyrkobyggnaden. Möjligen tillkom den symmetriska dragningen av mittgången söderut då och den gravplatsbeläggning vi fortfarande ser, liksom de numera igenlagda smågångarna. Den äldsta tillgängliga kartan över kyrkogården är från 1930-/40-talet och den visar att åtkomsten skedde via två entréer från vägen i öster. Kyrkogården omgärdades av en granhäck och innanför den en krans av träd.

1944 drogs en ny angöringsväg fram till kyrkogården norrifrån som riktade sig rakt mot kapellets torn. Då lades den gamla kyrkogårdsentrén i nordöstra hörnet igen och en ny togs upp i norr för den nya

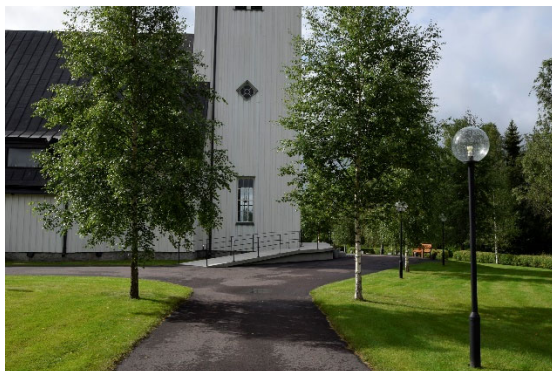
axeln. Samtidigt byggdes även uthuset som också inrymde bisättning och parkeringen norr om kyrkogården samt planterades björkar längs huvudgången och kring platsen runt kapellet.

Numera omgärdas den äldsta kyrkogårdsdelen av en 1-1,7 m hög rundat klippt häckkaragan. Innanför den står det björkar i blandade åldrar. Mot 1935 års utvidgning kantar en också rundat klippt måbärshäck. Entrén i norr utgörs av två kraftiga ca 1,5 m höga kvadratiska grindstolpar av grå granit varemellan det står ett inåkningsskydd av betong. Gravfälten och övrig mark är lagda i klippt gräs och samtliga gångar är asfaltsbelagda. Ute på gravfältet sydväst om kyrkan står en yngre tall, i gräsmattan väster och nordost om kapellet står ett mindre antal björkar.

Området norr om kapellet är inte belagt med gravar utan har mer karaktären av park. I öster mot de befintliga gravarna har påträffats ytligt berg. Gravarna ligger söder, öster och väster om kapellet och är traditionellt ordnade i rätta rader med familjegravar*) i ytterkanterna längs de tidigare gångarna och inre fält med allmängravar*). Gravarna ligger genomgående i öst-västlig riktning enligt gammal kristen tradition.

Gravvårdarna skapar tillsammans med träden och den omgärdande häcken områdets huvudkaraktär. Gravvårdarna är tillverkade av sten med ett gjutjärnskors som enda undantag. Direkt efter gravsättningen sattes ofta ett träkors upp, i Yttermalung finns inga kvar. De sociala skillnaderna som rådde kring sekelskiftet 18-/1900 avspeglas i vårdarnas utformning. På familjegravarna är de överlag större och mer påkostade och på allmängravarna genomgående små och anspråkslösa, oftast stående men även liggande förekommer. Det finns inte mindre än fyra högsmala obelisker av det lokala och exklusiva materialet älvdalsporfyr. Även Gesunda- och Igelbergagraniterna, som också bröts i Dalarna, förekommer rikligt. Andra utmärkande drag är bruket av gårdsnamn som är mycket frekvent. Böris, Hed, Lisper, Skommar, Strand och Täpp är de vanligaste. Titlar förekommer mycket sparsamt, endast i form av Kyrkosångaren, Kyrkovärden och Bonden.

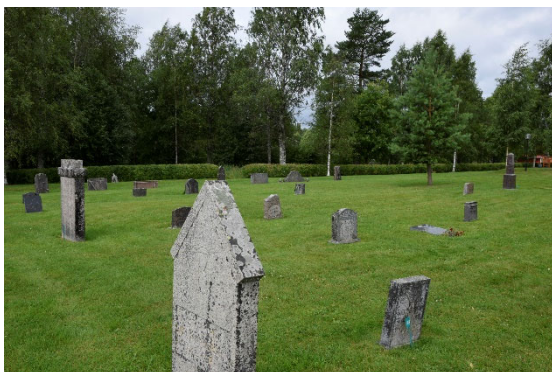
Rakt framför kapellporten och vid kapellets sydsida där mittgången börjar står det nyare parksoffor av brunlaserat trä. Vid den förra finns även ett par enklare blomsterurnor. På vardera sidan mittgången i söder finns det serviceplatser omgärdade av klippt måbärshäck. Kring kapellet och vidare längs kyrkogårdens mittgång söderut står det svarta belysningsstolpar med glaskupor av globmodell. En modern ramp av ljusgrå bohusgranit med handledare av svart smide leder upp till Kapellporten.

Entrevägen fram till kyrkan, var sida om den obelagda områden i gräs.

Området med pampigare gravvårdar sydost om kyrkan.

Fältet med mestadels allmängravar sydväst om kyrkan.

Fältet med allmängravar sydost om kyrkan.

YM A 30025. Vål bearbetad modell i ljusgrå sandsten med infälld texttavla och kors av marmor. Kvinnograv med gårds- och bynamn. Sent 1800-tal.

YM A 10041. Påkostad obelisk av dalaporfyr och av en äldre modell. Kvinnograv med gårds- och dotternamn. Sent 1800-tal.

YM A 30010. Gjutjärnskors från 1874. Kvinnograv med gårds- och bynamn samt psalmhänvisning.

YM A 30032. Påkostad obelisk av dalaporfyr av äldre modell. Titel, gårds-, by- och dotternamn. Sent 1800-tal.

YM A 30034 och A 30035. Två familjegravar lika till modell. Låga och breda, kraftiga vårdar av ljus granit med låga sidostenar. Den sänggavelliknande modellen är typisk för 1930-talet. Gravarna har troligen haft hela stenramar.

YM A 30014. Ovanlig modell i ljusgrå granit Kvinnograv med gårds- och dottenamn. Tidigt 1920-tal.

YM A 10010.
Ö. K. OLSSON,
1873 – 1920.

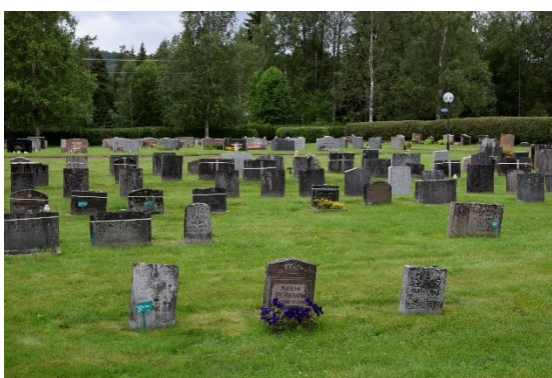
YM A 10043.
Ö. E. OLSSON
*1873 +1935
Släktstenar, Ö kan
stå för ett
gårdsnamn.

1935 års utvidgning

Denna del lades till som en förlängning av kyrkogården söderut. Den har rektangulär form och delas upp i två jämnstora fält av mittgången som startar vid kapellet. Kyrkogårdsdelen omgärdas av en klippt häck av häckkaragan och innanför den en krans av björkar. Både björkarna och karaganen är äldre och sannolikt planterade i samband med områdets tillkomst. Ritningen från 1930-/40-talet visar björkar även längs mittgången och inne i hörnen på gravfälten. Det är oklart om dessa blev planterade. Längs mittgången stod det tidigare en rad med rönnar som togs ner under tidigt 2000-tal. I nordost finns en öppning i häcken som leder ut till den intilliggande vägen. I öppningen står det två inåkningskydd av betong.

Gravplatsindelningen är traditionellt rätlinjig. Den östra och tidigaste belagda delen har en ursprunglig gravplatsindelning kvar, med bredare familjegravar*) som yttre krans längs gångarna och ett inre större fält med smala allmängravar*). På den västra delen finns enbart familjegravar, detta eftersom det belades efter 1963, då allmängravar som gravform upphörde. Gravplatserna är mestadels lagda i öst-västlig riktning.

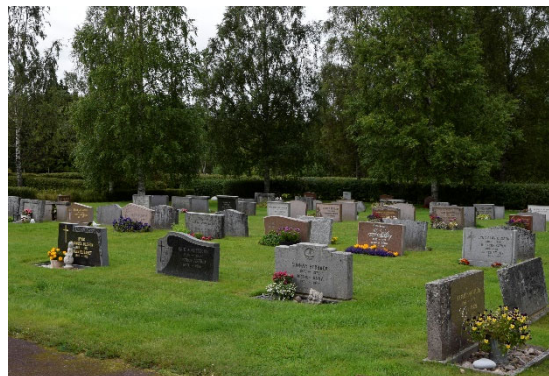
Östra gravfältet, ett utpräglat område med allmängravar.

Tätt stående mindre vårdar på fältet med allmängravar.

I ytterkanten som en krans kring allmängravfältet ligger familjegravar. Många som gravvårdarna, tillverkades av diabas, ett vanligt material fram till ca 1980-talet.

Västra gravfältet med genomgående familjegravar, belagt efter 1963. Vårdarna är av tidstypisk låg och bred typ.

Även på denna kyrkogårdsdel är det gravvårdarna, som tillsammans med träden och den omgärdande häcken, skapar huvudkaraktären. Gravvårdarna är genomgående tillverkade av sten. De sociala skillnaderna som rådde under tidigt 1900-tal avspeglas i vårdarnas utformning. På familjegravarna är de överlag något större och mer påkostade samt oftast låga och breda så som blev vanligt på 1930-talet och framåt. På fältet med allmängravar står typiska små och anspråkslösa vårdar. Gesunda- och Igelbergagraniterna, som bröts i Dalarna är vanligt förekommande material. Andra utmärkande drag är bruket av gårdsnamn som även här är mycket frekvent. Det går att urskilja ett antal vårdar med lika utförande och lika namn som står på skilda håll i allmängravområdet. Den lika formen markerar släktskapet. Gravformen allmängrav medgav inte för anhöriga att vila intill varandra. Titlar förekommer endast i fåtal.

I områdets nordvästra del vid gången till minneslunden finns en serviceplats omgärdad av rundat klippt häckkaragan. I områdets nordöstra hörn invid häcken står en soffa av samma modell som på äldsta delen. Mittgången är även här belagd med asfalt och gravfältens markbeläggning utgörs av klippt gräs. Tidigare löpte det även en gång längs gravarna i områdets ytterkanter.

YM B 10114. Anspåklös diabasvård av en typ vanlig på allmängravomåden och med gårdsnamn. Tidigt 1940-tal.

YM B 10149. Anspåklös granitvård av en typ vanlig på allmängravomåden och med gårdsnamn. Tidigt 1950-tal.

YM B 30068. Låg bred och väl bearbetad familjegravvård av igelbergagranit, gårdsnamn.

YM B 30092. Familjegrav med vård av igelbergagranit från tidigt 1950-tal.

*) Före 1963 fanns det två typer av gravplatser. Dels familjegravar som uppläts mot en kostnad och som kunde nyttjas för flera inom en familj, även generationsvis. Dels allmänna gravar utan gravrätt, som var kostnadsfria, men som inte medgav att närstående kunde vila tillsammans.

1972 års utvidgning

Även denna utvidgning innebar en förlängning av kyrkogården och mittgången söderut. Den består av ett rektangulärt område ungefär lika stort som 30-talets utökning, varav endast västra delen är iordninggjord som kyrkogård.

Det iordningsställda gravkvarteret har en rätlinjig planlösning med kistgravplatser lagda i raka rader. Vissa ligger längs ytterkanterna och utmed dem löper en gång som samtidigt kringgärdar ett större inre fält med kistgravplatser. Även på denna utvidgning är gravarna mestadels lagda i öst-västlig riktning. Inga kistgravar har dock behövts tas i bruk (2017).

Denna kyrkogårdsdel har något mer varierade rum och strukturer främst skapade av vegetation, än de äldre delarna. En 1,2 m hög formklippt häck av blåtry och en rad björkar i söder och väster omgärdar kyrkogårdsdelen. Ute i fältet med kistgravar står det tre fritt placerade rönnar och som avdelande former i ändar på gravrader finns det ett antal buskvolymmer av rugosarosor eller björkbladsspirea. Fälten med kistgravar respektive urngravar skiljs åt av en formklippt blåtryhäck och två björkar. I områdets norra del invid mittgången finns en serviceplats omgärdad av rundat klippt måbär.

År 2011 anordnades ett område med askgravplatser i en avlång formation inramad av en hög tujahäck. Askgravplatserna ligger i raka rader utmed häckarna och är försedda med hållar av ljusgrå granit. I anslutning till öppningarna i häcken på kortändorna finns det rabatter med blandade perenner. I var kortände står en soffa typ Byarum med gjutna gavlar.

Askgravplatserna (Kv D) med enhetliga små lutande hållar av grå granit, omgärdade av en tujahäck.

Obrukat gravfält. Inslaget av friväxande växtlighet är stort.

1990-talets utvidgning och minneslunden

Utvidgningen utgörs av ett långsmalt område i väster längs med 1935- och 1972 års utvidgningar. Området har mjukt rundade yttre hörn. Det kringgärdas av en klippt blåtryhäck, lika som på 1972 års utvidgning, som följer hörnens rundning. Södra delen är indelad för urngravplatser. De ligger i rader på ett mindre fält kantat av en gång i bågförm som ansluter till 1972 års utvidgning. Inga urngravplatser har tagits i bruk. Karaktären i övrigt följer också 1972 års del med en blodhägg samt ett par små buskage av spirea inne på gravfältet.

I norra delen av det långsmala västliga området iordningsställdes 1990 en minneslund. Den nås via en passage i häcken från 1935 års utvidgning. Minneslunden har en friare lundkaraktär med asymmetriskt placerade björkar i söder, ett stenblock som sticker upp ur gräset och en grupp kopparhägg (Prunus maackii) i norr. Kopparhäggarna planterades 2010. Smycknings- och meditationsplatsen ligger direkt innanför häcköppningen på en något högre nivå än övriga lunden och har en stramare karaktär. En smal rak gång, vackert stensatt med hållar av älvdalskvartsit, leder fram till en dito stensatt större plattform med soffor. Plattformens asymmetri framhävs av en trappstegsformation som öppnar sig ned mot övriga lunden. Även trappstegen är lagda i älvdalskvartsit. Gången kantas av planteringar, i öster av en perennrabatt med bland annat funkia och prydnadsgräs, i väster av ett högt friväxande måbärsbuskage som skymmer kontakten med övriga lunden. I änden av perennrabatten finns det en singelyta för smyckning och en vashållare av smide.

Minneslunden med sin framträdande plattform av hållar av älvdalskvartsit.

Den smala remsan med minneslundens iordningsyta i förgrunden. Till höger kantar en häck av blåtry.

Kulturhistoriska värden och viktiga karaktärer

- I Yttermalung har funnits ett kapell sedan 1500-talet. Kapellet och platsen har utgjort ett centrum för södra delen av Malungs socken och är en viktig del i byns och traktens kulturhistoriska sammanhang.
- Träd- och häckvegetationen på Yttermalungs kyrkogård ger en väl sammanhållen grönskande karaktär. De återkommande rundat klippta lövhäckarna som omgärdning och mellan kyrkogårdsdelarna samt kransarna och raderna av björkar i anslutning till häckar och gångar är de bärande beståndsdelarna.
- Samhällets sociala skillnader kan avläsas på kyrkogårdens gravvårdar. De var större under 1800-talet och tidigt 1900-tal och speglas tydligast på de båda äldre kyrkogårdsdelarna. I kv A, öster och sydost om kapellet framträder ett område med familjegravar försedda med påkostade och större gravanordningar. Här kan även nämnas ett antal kvinnogravar. I söder och sydväst finns fält med spridda mindre gravvårdar typiska för allmängravar. Ett mer välbevarat område med allmängravar och tillhörande typiska tätt stående anspråkslösa vårdar finns på 1935 års utvidgning. De överlag mer enhetliga vårdarna på yngre områden speglar hur det successivt sker en social utjämning
- Det för trakten typiska och traditionella bruket med gårdsnamn är mycket vanligt på kyrkogårdens gravanordningar. Namnbruket förekommer nästan enbart i Dalarna. Kyrkogårdens gravanordningar har också person-, hantverks- och stilhistoriska värden. Kyrkogårdens gravanordningar speglar Yttermalung som lokalsamhälle från 1800-talets mitt. Titlar förekommer sparsamt och är främst kopplade till kyrkliga funktioner, såsom kyrkosångare och kyrkovärd. Gårdsnamnen beskriver även att skogs- och lantbruket var betydelsefullt i bygden.
- Kyrkogårdens gravvårdar har stor betydelse som förmedlare av tidsdjup. Det gäller särskilt dem från 1800-talet och tidiga 1900-talet. De har också stor betydelse för främst den äldsta kyrkogårdsdelens upplevelsevärde och helhetskaraktär.

Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser

Lagskydd

Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser som har återgått till församlingen är skyddade enligt 4 kap KML (Kulturmiljölagen, 1988:950). Väsentliga ändringar av dessa gravplatser är tillståndspliktiga. Det gäller gravplatsen utformning, såsom gravvård, omgärdning och vegetation.

Bedömning

De kulturhistoriskt värdefulla gravplatserna förtecknas i **Bilaga 1**. Gravplatserna är fotodokumenterade samt beskrivna avseende ålder, modell, stil, material, inskriptioner, textlydelser, titlar, dekorer, utsmyckningar, omgärdning, markmaterial och växter. De utvalda gravplatserna delas in i två klasser:

Mycket värdefull

Gravplatsens utformning är av anseelig ålder, ovanlig eller särskilt representativ, särskilt hantverksskickligt utförd eller har god konstnärlig/arkitektonisk kvalitet där ingående delar bildar en helhet. En väsentlig del av värdet kan vara dekorer (t.ex. växtornamentik av symbolisk karaktär), symboler (t.ex. yrkes- och religiösa symboler) och texter (ålderdomliga eller ortsspecifika titlar, ortsnamn, citat, sentenser etc.). Den/de gravsatta kan vara av personhistoriskt eller lokalhistoriskt allmänt intresse. Vården kan vara rest i samband med en historisk händelse av betydelse. Särskilt stort värde har gravplatsen om utformningen är unik eller mycket ovanlig/säregen, utförd exceptionellt hantverksskickligt eller med mycket god konstnärlig/arkitektonisk kvalitet. Eller om den kan berätta om en person eller historisk händelse som är av nationell betydelse.

Gravanordningen skulle mista sitt värde vid återanvändning, då inskriptionen/texten/bearbetningen är en väsentlig del av värdet.

Värdefull

Enskilda gravanordningar som står på ett gravfält med högt bevarandevärde eller är viktiga för kyrkogårdens karaktär betygsätts som värdefulla genom sitt bidrag till fältets/kyrkogårdens helhetsverkan och karaktär. Merparten har också det för trakten karakteristiska och för landet ovanliga namnbruket med gårdsnamn.

Gravanordningar med gårdsnamn skulle mista sitt värde vid återanvändning, då inskriptionen, texten eller bearbetningen är en väsentlig del av värdet.

Värdet för gravanordningar utan gårdsnamn minskar inte i större grad vid en återanvändning eller omarbeting.

Gravplatser med lokal- och personhistoriskt värde

Dessa värden ingår inte i ovanstående bedömning. Det är angeläget och viktigt att urvalet kompletteras med gravplatser som genom sin personhistorik berättar något av allmänt intresse om byn och bygden och de livsvillkor som rått där. Inventeringen utförs lämpligen av personer med lokalkännedom, men det slutliga urvalet bör ske tillsammans med sakkunnig.

Skadebesiktning

Uppenbara större skador har noterats. En mer detaljerad kontroll av åtgärdsbehovet bör utföras. Enklare skador såsom alg-, moss- och lavbelupenhet samt färgbortfall i text tas inte upp. Den typen av vårdbehov kontrolleras och åtgärdas i det löpande underhållet. Se även Bilaga 4, Riktlinjer för vård- och underhåll samt omarbeting av gravanordningar.

Hantering av gravanordningar utifrån deras kulturhistoriska värde

De kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar som återgått till huvudmannen vårdas, underhålls och restaureras på adekvat sätt. Detta utförs inom ramen för begravnings-avgiften. Gravplatser med aktiv gravrätt ansvarar de enskilda gravrättsinnehavarna för. I **Bilaga 2** redogörs även för metoder vid restaurering, lagning och underhåll av gravanordningar samt ges riktlinjer för omarbeting av

gravvårdar. Hur de kulturhistoriskt värdefulla gravplatserna hanteras i övrigt beror på hur högt deras värde är. Här följer anvisningar:

Mycket värdefulla gravanordningar

Gravanordningarna bevaras intakta på sin ursprungliga plats. Vid behov utförs vård-, underhålls- och restaureringsåtgärder. Gravanordningarna får inte omarbetas.

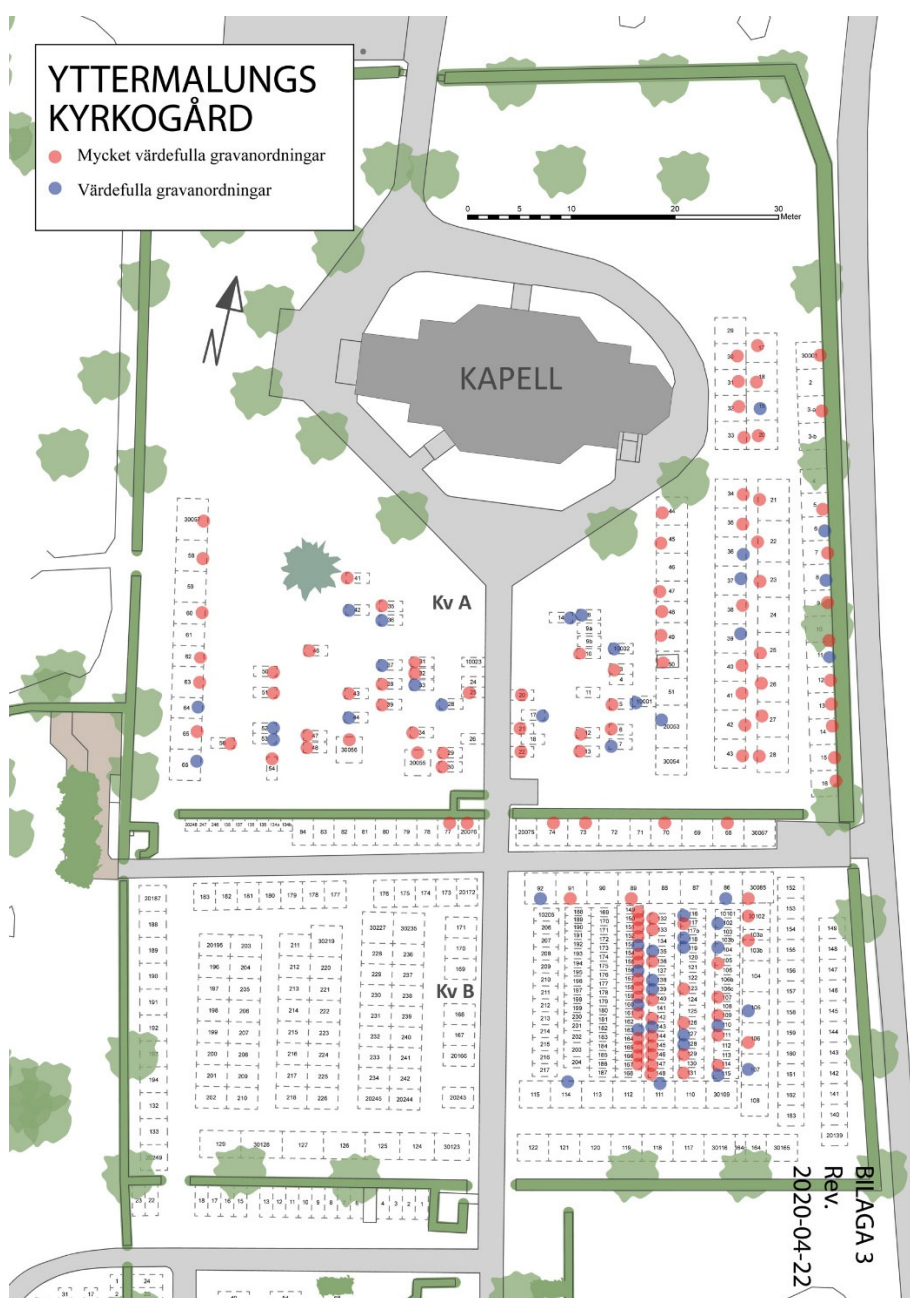
Värdefulla gravanordningar

Gravanordningarna bevaras på sin plats. Vid behov utförs vård-, underhålls- och restaureringsåtgärder. Gravanordningar med värdefull inskription (t ex gårds-, by-, eller dotternamn) bevaras intakta och får ej omarbetas.

Gravanordningar utan intressant inskription kan återanvändas av ny innehavare.

Karta - Kulturhistoriskt värdefulla gravplatser

Kartan nedan visar lägena för de kulturhistoriskt värdefulla gravplatserna. Den finns även i A3-format som **Bilaga 3**.

Bevarande och utvecklingsplan

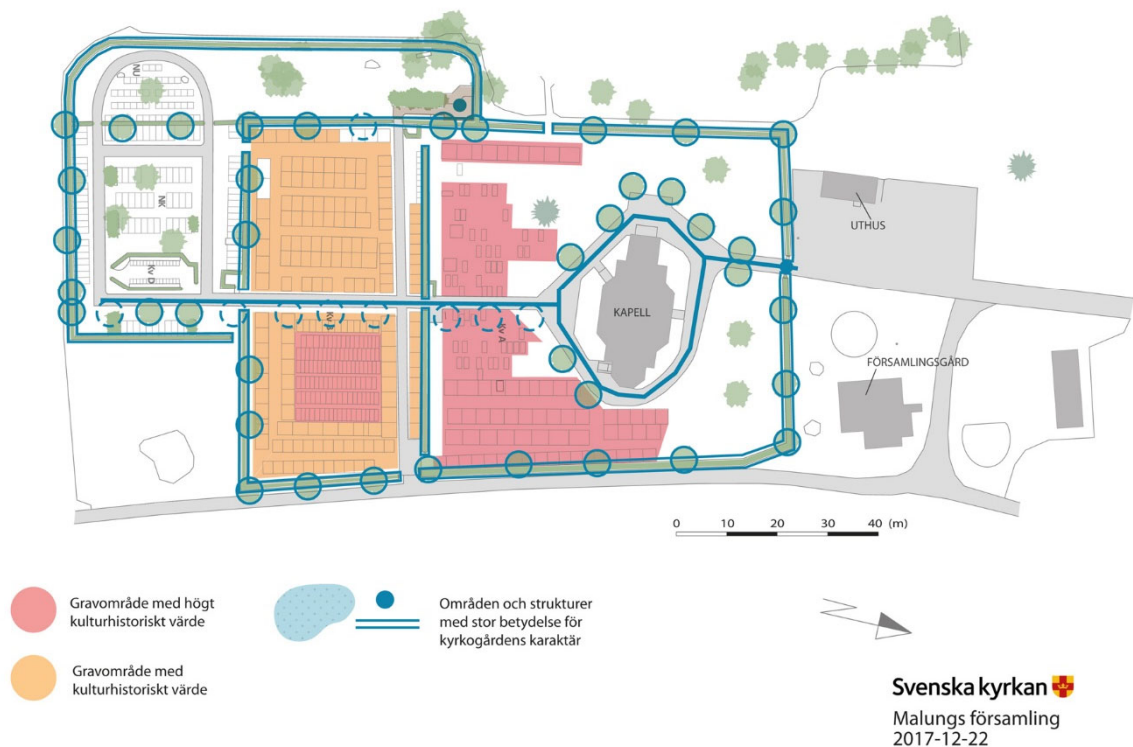
Kartorna nedan redovisas även i A3-format i **Bilaga 4 och 5**.

Karta - Kulturhistoriskt värdefulla områden och strukturer

De angivna områdena och strukturerna bevaras. Vari värdena och karaktärerna består beskrivs närmare i kapitel Kulturhistoriska värden och viktiga karaktärer.

YTTERMALUNG KYRKOÅRD

- KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA OMRÅDEN OCH STRUKTURER

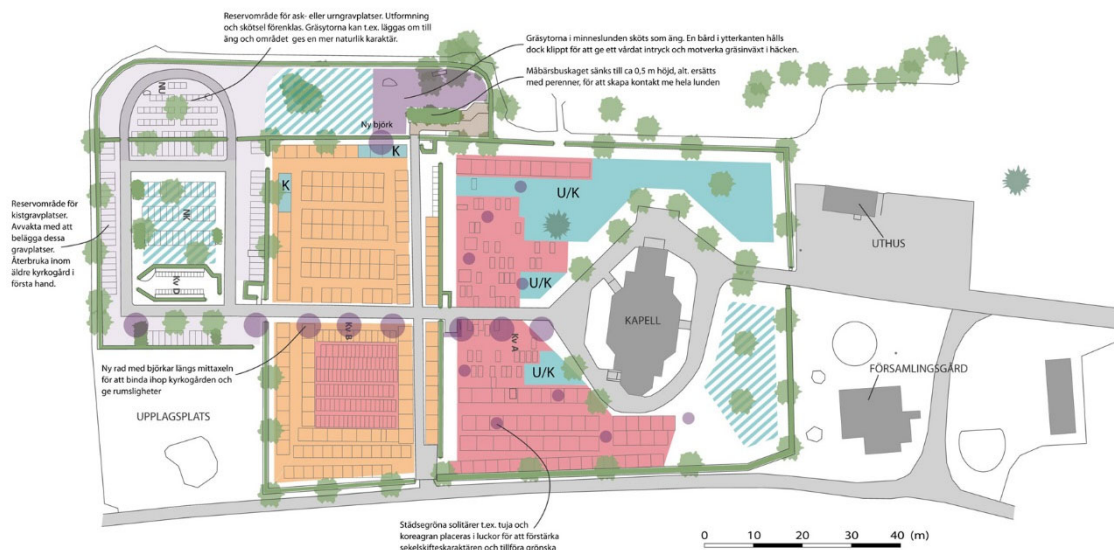

Karta - Plan för bevarande och utveckling

Planen anger hur värdefulla gravområden hanteras avseende återbruk av gravvårdar, var det finns återstående gravmark, var det är lämpligt att placera askgravplatser/askgravlund samt vilka vård- respektive utvecklingsåtgärder som planeras.

YTTERMALUNG KYRKOGRÅRD

- PLAN FÖR BEVARANDE OCH UTVECKLING

- Högt bevarandevärde**
  - Merparten befintliga gravvårdar har stort kulturhistoriskt värde och behålls
  - Gravvårdarna som tillhör församlingen restaureras och underhålls därefter kontinuerligt
  - Inga återuppläts eller tillägg av nya gravplatser/gravskick görs

- Återanvändning av de flesta gravplatser och gravvårdar kan ske**
  - Kulturhistoriskt Mycket värdefulla gravvårdar behålls. De av dessa som tillhör församlingen restaureras och underhålls därefter kontinuerligt
  - Gravplatser med kulturhistoriskt Värdefulla gravvårdar (Miljöbildande) återuppläts eller omvandlas till nya askgravplatser eller urngravplatser. I båda fallen återanvänds befintlig gravvård.
  - Gravplatser med Övriga gravvårdar eller som saknar gravvård återuppläts eller omvandlas till nya askgravplatser eller urngravplatser. Nya gravvårdar skall följa områdets karaktär i fråga om stil, höjd, storlek o.s.v.

- K/U** Ny gravmark för kist-/urngravar
- U/K** Ny gravmark för askgravlund, askgravplatser eller minneslund
- Ny/utvecklad struktur**

Svenska kyrkan
Malungs församling
2017-12-22